

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI XALQ TA'LIMI VAZIRLIGI SIRDARYO
VILOYATI PEDAGOG KADRLARNI QAYTA TAYYORLASH VA
MALAKASINI OSHIRISH INSTITUTI**

Hikmatullo URAZBAYEV

**INGLIZ TILI GRAMMATIKASI
JADVALLARDA**

Guliston-2012

H.I. Urazbaev. Ingliz tili grammatikasi jadvallarda. SVPKQTMOI, Guliston, 2012 y., 50 b.

Ushbu o‘quv qo‘llanma o‘rta maktab o‘quvchilari, akademik litsey va kasb-hunar kollejlari talabalaridan tashqari Ingliz tilini mustaqil o‘rganuvchilar, oliy o‘quv yurtlariga kirish imtihonlariga tayyorlanayotganlar va ingliz tili fani o‘qituvchilari uchun mo‘ljallangan. Qo‘llanmada berilgan jadvallar Ingliz tili grammatikasini soddalashtirgan holda tushuntirish maqsadida tayyorlangan. An’anaviy grammatikaga oid qo‘llanma va darsliklardan farqli o‘laroq ushbu qo‘llanmada berilgan ma’lumotlar sodda umumlashma-qoida va jadval ko‘rinishida berilgan.

Muallif: H.I. Urazbaev – “Tillar va pedagogika, psixologiya” kafedrasida katta o‘qituvchisi

Taqrizchi: X. Tojiev – Guldu “Ingliz tili va adabiyoti” kafedrasida dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

Ushbu qo‘llanma SVPKQTMOI o‘quv-uslubiy kengashining “29” avgust 2011 yil 1 son majlisida muhokama etilgan va nashrga tavsiya etilgan.

MUNDARIJA

I JADVAL. OT SO'Z TURKUMI.....	4
II JADVAL. ARTIKL VA UNING ISHLATILISHI.....	5
III JADVAL. TO'G'RI VA NOTO'G'RI FE'LLAR VA ULARNING YASALISHI.....	7
IV JADVAL. MODAL FE'LLAR VA ULARNING ISHLATILISHI.....	8
V JADVAL. FE'L ZAMONLARI.....	10
VI JADVAL. INDEFINITE TENSES VA ULARNING ISHLATILISHI VA YASALISHIDAGI HUSUSIYATLAR	11
VII JADVAL. CONTINUOUS TENSES VA ULARNING ISHLATILISHI VA YASALISHIDAGI HUSUSIYATLAR	14
VIII JADVAL. PERFECT TENSES VA ULARNING YASALISHI VA ISHLATILISHIDAGI HUSUSIYATLAR.....	17
IX JADVAL. PERFECT CONTINUOUS TENSES VA ULARNING YASALISHI VA ISHLATILISHIDAGI HUSUSIYATLAR	20
X JADVAL. ANIQ VA MAJHUL NISBAT.....	24
XI JADVAL. OLMOSH. ULARNING TURLARI VA ISHLATILISHIDAGI HUSUSIYATLAR.....	26
XII JADVAL. SO'ROQ GAPLAR: UMUMIY VA MAXSUS.....	31
XIII JADVAL. SIFATDOSH.....	32
XIV JADVAL. TENG VA ERGASHTIRUVCHI BOG'LOVCHILAR VA ULARNING ISHLATILISHI	34
XV JADVAL. ZAMONLAR MOSLASHUVI.....	35
XVI JADVAL. SIFAT VA RAVISH DARAJALARI.....	36
XVII JADVAL. SON.....	38
XVIII JADVAL. KO'CHIRMA VA O'ZLASHTIRMA GAP.....	41
XIX JADVAL. SHART MAYLI VA UNING ISHLATILISHI THE CONDITIONAL MOOD	43
XX JADVAL. GERUNDIY VA UNING GAPDAGI O'RNI.....	44
ILOVA.....	45

I JADVAL
Ot so'z turkumi (NOUN)

Otning ko'plik shakli yasalishi

<i>e</i> unli bilan yoki undosh tovush bilan tugovchi otlar	+ s	Dog – dogs Name – names
<i>ss, x, sh, ch, o</i> bilan tugaydigan otlar	+es	Kiss – kisses Box – boxes Brush – brushes Church – churches Tomato – tomatoes
Undosh harfdan keyin <i>y</i> harfi bilan tugovchi otlar	+es	Baby – babies

Mustasno hollar
(ko'plik shakli yasalishning maxsus turlari)

Ko'plik va birlikda bir hil shakldagi otlar	Deer – deer Sheep – sheep Swine – swine
<i>f</i> va <i>fe</i> bilan tugaydigan otlar <i>ves</i> ga o'zgaradi	Wolf – wolves Wife – wives Knife – knives
Quyidagi otlar qo'shimcha qo'shmagan holda o'zagidagi unlini o'zgartiradi	Man – men Woman – women Tooth – teeth Goose – geese Foot – feet Mouse – mice
Faqat ko'plik shakliga ega bo'lgan otlar	Trousers, glasses, clothes, spectacles, scissors, goods
Faqat birlik shakliga ega otlar	Sugar, milk, money, weather, peace
<i>Child</i> va <i>ox</i> otlari ko'plik shaklini birlik shakliga yangi qo'shimcha qo'shish orqali yasaydi	Child – children Ox - oxen

II JADVAL
ARTIKL VA UNING ISHLATILISHI

ANIQ ARTIKL (THE DEFINITE ARTICLE) THE	
Ishlatilishi	Misol
Yagona narsani anglatuvchi otlar oldida	The sun, the moon, the earth, the sky, the air, the world
Okean, daryo, sahro va tog' nomlari bilan	The Pacific Ocean
Tartib sonlar bilan	Our classroom is on the first floor
Orttirma darajadagi sifatlar bilan	This is the biggest building in our town.
Ko'plikdagi otlar bilan	The apples are on the table
Diqqatga sazovor joylar nomlari bilan	The Kremlin
Ba'zi geografik nomlar, muzey nomlari, gazeta va jurnal, kema va mehmonxona nomlari oldida	The United States of America, The Crimea, The Caucasus, the British Museum, the "Life"
Dunyo taraflari nomlari bilan	The North, the South, the West, the East
Ko'plikdagi, butun oilani anglatuvchi familiyalar bilan	The Petrovs
Oldin ta'kidlangan narsa va buyum nomlari bilan (bu ko'p. va bir. dagi, sanaladigan va sanalmaydigan otlar bo'lishi mumkin)	The coat was large, the trousers too long.
Aniqlashtiruvchi va chegaralovchi: <i>previous, last, following, next, only, very, same, right</i>	The same story
Birlikdagi sanaladigan, narsa va buyumlarning umumiy sinfini yoki turini anglatuvchi otlar oldidan	She spoke about the duties of the doctor.

NOANIQ ARTIKL (THE INDEFINITE ARTICLE) A, AN	
Ishlatilishi	Misol
Kasbni bildiruvchi ot bilan	My sister is a doctor. Mening singlim doctor.
<i>There is</i> va uning otgan zamondagi <i>there was</i> va kelasi zamondagi <i>there will be</i> oboroti bilan	There is a big pool in our garden. Bizning bog'da katta basseyn bor.
Undov gaplarda	What a nice evening! Qanday ajoyib kecha!
Such so'zidan keyin	It was such a wonderful day! Bu shunday ajoyib kun ediki!
Vaqt, tezlik, vazn, masofani anglatuvchi otlar oldidan (a minute, a pound, a hundred, a million va b.)	I'll be in a minute. Bir daqiqada bo'laman.
Birlikdagi sanaladigan otlar bilan (bunda umumiy narsalardan bittasi yoki istalgan birontasi ma'nosida)	Take a pencil, please. Iltimosh, qalam oling.
	A man wants to see you. Qandaydir odam sizni ko'rmoqchi

Good day, great deal, great, many so'z birikmalari oldidan	A good deal, a great deal, a great many
--	---

Faqat aniq artkil ishlatiladigan ba'zi so'z birikmalarini yodda saqlang

- to take the floor** – chiqish uchun so'z olmoq
- to tell the time** – saot nechchi ekanligini aytmoq
- to tell the truth** – haqiqatni aytmoq
- to play the piano (the violin, etc.)** – pianino chalmoq (skripka va b.)
- to take the trouble** – qiyinchilikni
- to go to the theatre (cinema)** – teatrga, kinoga bormoq
- in the distance** – uzoqda
- in the morning (the afternoon, the evening)** – tongda (kuni, kechasi)
- in the street, etc.** – ko'chada va b.

Faqat noaniq artkil ishlatiladigan ba'zi so'z birikmalarini yodda saqlang

- on a large scale** – katta miqdorda, masshtabda
- as matter of fact** – umuman aytganda
- to have a look** – nazar tashlamoq
- to have a smoke** – chekmoq
- to have a mind to** – taraddudlanmoq
- to take a fancy to** – biron narsaga moyil bo'lmoq
- to have a headache (toothache, etc)** – boshi og'rimoq (tishi og'rimoq)
- to go for a walk** – piyoda sayrga chiqmoq
- to be in a hurry** – shoshilmoq
- to be at loss** – o'zini yo'qotib qo'ymoq
- to be in position to do smth.** – biron narsa qilishga imkoni bo'lmoq

Otlarning oldida artiklning ishlatilmaslik hollari	
Ko'plik shaklidagi sanaladigan, ushbu otlar anglatayotgan narsalarni biron bir sinfga yoki kategoriyaga kirituvchi otlar oldida	These are very good flowers. Mana bu juda yaxshi gullar
Umumiy tushuncha beruvchi modda, material, tushunchani anglatuvchi sanalmaydigan otlar oldidan	Life begins early in Moscow Moskvada hayot tongdan qaynay boshlaydi.
Breakfast, lunch, dinner, tea, supper kabi vaqt yoki ovqat tanovvul qilish payti ma'nosidagi otlar oldidan	We have lunch at 11 a.m.
Odatda predloglar bilan ishlatiladigan va predmetlik ma'nosini yo'qotgan bed, school, town, table, sea kabi otlar oldidan	To go to bed Uhlashga yotmoq
	by train at night
Otlar artiklsiz ishlatiladigan ba'zi fe'l shaklidagi ba'zi iboralarni yodda saqlang	To take place – sodir bo'lmoq To keep house – uy tutmoq, ho'jalik

	boshqarmoq
Atoqli otlar oldidan	Moscow, France, Smith, Petrov
Oy, hafta kunlari nomlari oldidan	Monday, Tuesday, January, February
oila a'zolari, qarindosh va yaqinlarni anglatuvchi otlar oldidan (Father, Mother, Aunt, etc.) (agar huddi shu oila a'zolari tomonidan qo'llanilsa)	Father! Can you help me?

III JADVAL TO'G'RI VA NOTO'G'RI FE'LLAR VA ULARNING YASALISHI

To'g'ri fe'llar (2 – va 3 – shakli 1-shakliga –ed suffiksini qo'shish orqali yasaladigan fe'llar)		
Fe'lning 1 – shakli – INFINITIV	Fe'lning 2 – shakli – O'TGAN ZAMON	Fe'lning 3-shakli – O'TGAN ZAMON SIFATDOSHI
to want	wanted	wanted

Noto'g'ri fe'llar (2- va 3-shakli turli yo'llar bilan yasaluvchi fe'llar)		
1 shakli	2 shakli	3 shakli
Fe'l e harfi bilan tugaydi	<i>ed</i> qo'shilganda e harfi tushib qoladi	
	lived	lived
y harfi bilan tugagan va undan oldin undosh harf kelgan fe'llar to study	y harfi <i>i</i> ga o'zgaradi va <i>ed</i> qo'shiladi	
	studied	studied
y harfi bilan tugagan va undan oldin unli harf kelgan fe'l	y harfi saqlanib qoladi va <i>ed</i> qo'shiladi	
	stayed	stayed
Fe'l undosh harf bilan tuagydi va undan oldin unli qisqa tovush kelgan to stop	Fe'l <i>ed</i> ni qo'shishi bilan so'z oxiridagi undosh ikkilanadi	
	stopped	stopped

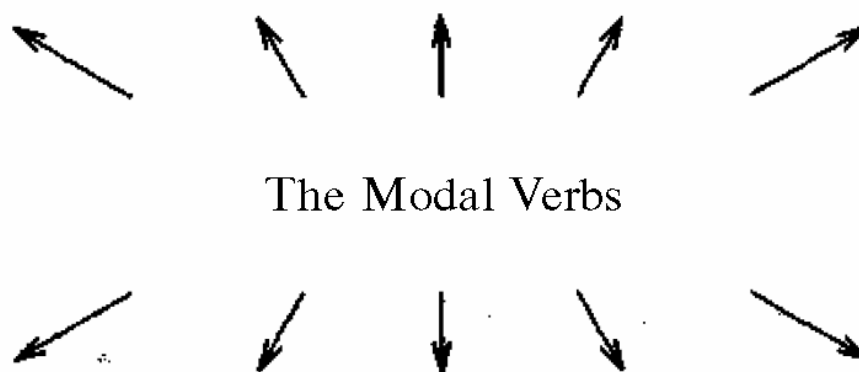
MUSTASNO HOLLAR: boshqa usullar bilan yasaluvchi noto'g'ri fe'llar.

I shakli	II shakli	III shakli
arise	arose	arisen
be	was, were	been
become	became	become
begin	began	begun
bite	bit	bit

blow	blew	blown
break	broke	broken
bring	brought	brought
build	built	built

IV JADVAL
MODAL FE'LLAR VA ULARNING ISHLATILISHI

Can (could)	May (might)	Must	Have to	Be to
-------------	-------------	------	---------	-------

Shall	Should	Will	Ought to	need
-------	--------	------	----------	------

Modal fe'llarning ishlatilishi		
Modal fe'l	Ishlatish hollari	Misol
can, could	Jismoniy va aqliy imkoniyatni, malakani, qila olishni anglatadi	Can you skate? Konkida ucha olasanmi?
	Ma'lum bir hollarda ish harakatni bajara olinishini anglatadi	You can see the forest trough the other window. Boshqa derazadan o'rmonni ko'rishingiz mumkin.
	Iltimos yoki ruxsatni anglatadi	Can I use your car? You can use my car. Mashinangizni olsam bo'ladimi? Ha, mashinamni olishing mumkin.
	Shubha va gumonni anglatadi	Can it be true? Rostdanmi?

may, might	Ruxsatni bildiradi	May I borrow your pen? Ruchkangizni olsam bo'ladimi?
	Tanbeh va norozilikni bildiradi	You might have helped me Menga yordam bersang bo'lardi
must	Ish harakat bajarilishining muhimligini bildiradi	You must talk to your daughter about her future. Sen qizing bilan uning kelajagi haqida gaplashib olishing kerak.
	Ta'qiqni bildiradi	He must not leave his room for a while. Bir muddat u xonasini tark etmasligi kerak.
	Emotsional (hissiyotga boy) maslahatni bildiradi	You must not miss the exhibition. It's very good. Bu ko'rgazmani o'tkazib yubormasliging kerak. U juda zo'r.
	Ishonch bilan aytilgan tahmini bildiradi	Your father must be eighty now. Otangiz hozir 80 yoshda bo'lishi kerak.
have to	Javobgarlikni bildiradi	He had to do it U buni qilishi kerak edi
	Zarurat yo'qligini bildiradi	You don't have to go there. U yoqqa borishing shart emas.
to be to	Buyruq va ko'rsatmalarni bildiradi (ko'chirma gapda)	He says I am to leave you alone. U sizni holi qoldirishimni aytdi.
	Oldindan rejalashtirilgan reja yoki kelishuvga ko'ra kelib chiqqan zaruratni anglaadi	We are to discuss it next time. Biz buni keyingi safar muhokama qilishimiz kerak.
	Sodir bo'lishi muqarrar bo'lgan narsani ifodalaydi	He was to be my friend for many years to come. U ko'p yillar mobaynida mening do'stim bo'ldi.
	Maslahat yoki	You ought to say a word or two about yourself. Sen o'zing haqingda bir ikki og'iz gapirishing

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/oz/asar/3092> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/3092> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/3092>